

Bara vanligt vatten!

Hydropolitik kring Nilens flodsystem – samarbete eller
konflikt?

Abstract

Vi har valt att se varför länder väljer att samarbeta kring transnationella vattenresurser. Detta gör vi utifrån exemplet Nilen och tre av de länder som delar på denna vattenresurs, Egypten, Sudan och Etiopien. Utgångspunkten har varit teorin om hegemonisk maktställning och en analysmodell för interaktion gällande begränsade vattenresurser. Utifrån dessa har vi konstruerat en egen analysmodell för ländernas hydropolitik. I samtliga länder har vi kommit fram till att behovet av vatten ökat innan samarbetet kom till stånd. Detta kom vi fram till genom statistisk undersökning över en tio års period av centrala faktorer. Detta tillsammans med att en normförändring om vattenfördelning hade skett innebar att skäl för att samarbeta fanns för samtliga länder i vår analys. Den övergripande aspekten till att länder samarbetar kring transnationella vattenresurser består i att i de flesta fall betraktas resursen som ett gemensamt intresse för länderna.

Nyckelord: Transnationella flodsystem, Samverkan, Konflikt, Uppströms – nedströms problematik, Hydropolitik, Rättvist utnyttjande, Absolut territoriell integritet, Absolut territoriell suveränitet, Vattentillgång.

*Antal ord:*8412

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.1 Disposition av uppsatsen.....	5
1.2 Syfte och frågeställning.....	6
1.3 Introduktion till teori och metod.....	6
1.4 Material och källkritik.....	7
1.5 Tidigare forskning.....	8
1.6 Avgränsningar.....	8
2 Teori	10
2.1 Teoretiska utgångspunkter.....	10
2.2 Vår analysmodell.....	12
2.2.1 Hegemoni.....	13
2.2.2 Geografi	13
2.2.3 Vatten etos.....	14
2.2.4 Tillgänglig mängd vatten.....	14
2.3 Reflektioner och självkritik av teoretiskt perspektiv.....	15
3 Nilens flodsystem – Egypten, Sudan och Etiopien.....	16
3.1 Geografi – fysisk, politisk och ekonomisk.....	16
3.1.1 Nilens flodsystem.....	16
3.1.2 Egypten.....	16
3.1.3 Sudan.....	17
3.1.4 Etiopien.....	18
3.1.5 Sammanfattning.....	19
3.2 Hydropolitik.....	20
3.2.1 Historisk tillbakablick.....	20
3.2.2 Nile Basin Initiative.....	22
3.2.3 Sammanfattning.....	23
4 Samarbete kring transnationella vattenresurser.....	25
5 Referenser.....	27

1 Inledning

Tillgång till rent vatten har i alla tider varit ett livsnödvändigt villkor för en civilisations överlevnad och dess betydelse kommer inte att bli mindre viktig i framtiden. I FN:s Milleniemål nr 7 anges att tillgången till rent vatten är avgörande för människors hälsa.

2,5 miljarder människor saknar tillgång till grundläggande sanitära möjligheter och 900 miljoner människor saknar tillgång till bra dricksvatten. Sjukdomar orsakade av dåligt vatten är den fjärde största dödsorsaken i världen och 2004 dog fler till följd av dåligt vatten än av HIV/AIDS. De flesta av dessa är barn under 5 år (WHO 2008 Pilot Report).

Samtidigt så finns det indikationer på att ökad global uppvärmning och miljöförstöring kommer att ytterligare minska tillgången på rent vatten på många ställen i världen. Ordet miljöflyktning kan bli ett begrepp i internationell och nationell politik. Detta kan medföra en ökad risk för konflikter kring vattenresurser som delas av flera länder (Elhance 1999:5). Några fall har redan lett till väpnade konflikter. Helhetsbilden är dock att samarbete kring transnationella vatten resurser är vanligare än konflikter som leder till våld.

Varför är det så?

1.1 Disposition av uppsatsen

I kapitel ett redogör vi först för våra frågeställningar och sedan kortfattat för vår teori och metod. Därefter kommer en diskussion om vårt material och källor samt en reflektion kring dessa. Nästa punkt är en kort beskrivning av tidigare forskning som vi sammanställt för att det ska bli lättare att förstå våra utgångspunkter i uppsatsen. Sist i kapitlet diskuterar och motiverar vi våra avgränsningar.

Nästa kapitel är en grundlig genomgång av de teoretiska utgångspunkter som vi bygger vår analys på samt en beskrivning av den modell som vi konstruerat för vår analys, baserad på de teoretiska utgångspunkterna och avslutas med reflektioner och självkritik av vår teorimodell.

Kapitel tre är en ingående beskrivning och analys av Nilens flodsystem och den hydropolitik som förts av de tre länderna vi valt (Egypten, Sudan och Etiopien). Kapitlet är indelat i två huvudrubriker som är geografi och hydropolitik. Geografin är sedan indelad i tre underrubriker, fysisk, ekonomisk och politisk som vi beskriver flodsystemet och länderna utifrån. Hydropolitiken är indelad i två underrubriker, historisk tillbakablick och Nile Basin Initiative och innefattar en beskrivning utifrån ett hydropolitiskt perspektiv. Båda

underrubrikerna avslutas med en sammanfattande beskrivning av länderna utifrån underrubrikerna.

Kapitel fyra är en diskussion om hur det skett en förändring i synen på vem som äger vattenresurserna och andra faktorer som kan förklara samarbete mellan länder inom ett flodsystem. Här lyfter vi upp resultaten av vår analys av Nilens flodsystem till en generell nivå rörande flodsystem och avslutar med förslag på ytterligare forskning på området.

1.2 Syfte och frågeställning

Vårt syfte med denna uppsats är att undersöka varför samarbete är vanligare än konflikter kring transnationella flodsystem¹. Utifrån detta har vi formulerat två frågeställningar där den ena är av mera övergripande karaktär och avsikten är att spegla denna frågeställning i den mer specifika frågan som handlar om avtal, konflikter och samarbete kring tre av huvudaktörerna vid Nilens vattenområde. Dessa aktörer är Egypten, Sudan och Etiopien.

Varför samarbetar stater kring transnationella flodsystem?

Varför började Egypten, Sudan och Etiopien att samarbeta kring Nilens flodsystem 1999?

1.3 Introduktion till teori och metod

Vi har gjort en studie av tre länder i Afrika som alla delar samma vattenresurs och där nedströmslandet, Egypten, är det starkaste landet rent ekonomiskt och militärt och de båda andra, Sudan och Etiopien, är svagare ekonomiskt och politiskt samt har haft en del inom och utomstatliga konflikter i andra frågor vilket vi genom statistik har kommit fram till (se kapitel 3.1.5 tabell 1).

Dinar (2006) hävdar att maktrelationen mellan länderna kan vara symmetrisk eller asymmetrisk inte bara i ekonomiskt avseende utan även geografiskt, även Gleick (2002) påpekar betydelsen av det geografiska läget som en viktig faktor. Detta medför att vi kommer att analysera betydelsen av geografiskt läge och den uppströms och nedströmsproblematik som är förknippat med geografin (Elhance 1999:15, Trolldalen 2002:117). Utöver denna faktor så är faktorer som klimat, hydrologiska faktorer, befolkningstillväxt, urbaniseringsgrad samt industrialiseringsgrad viktiga att ta med i en analys enligt den modell som Trolldalen ställer upp och som vi kommer att använda som grundmodell för vår egen analysmodell. Andra viktiga faktorer som har betydelse för kontrollen över

¹ Med flodsystem avser vi både själva floden och det upprinningsområde inklusive bifloder, som försörjer floden med vatten. Ett annat ord är flodbasäng.

vattnet är militär, politisk och ekonomisk maktposition i regionen (se Trolldalen 2002:116-117). Alla dessa frågor vävs samman i begreppet hydropolitik som är en tvärvetenskaplig forskningkombination mellan teknisk vattenlära och statsvetenskap enligt Leif Stenberg vid centrum för Mellanösternstudier i Lund (Bosson 2009).

Då konflikter kring vattenresurser oftast är komplexa, så är en kombination av kontexten och faktorer viktiga att undersöka (Homer-Dixon&Percival 2002) vilket medför att vi kommer att göra en kort historisk översikt kring dessa länders interaktion i vattenfrågor. En viktig fråga rörande kontexten är hur den internationella policyn ifråga om rättigheten till vattenresursen är formulerad och hur detta kommer till uttryck i konventioner, lagar och handlingar kring transnationella vattenresurser (Trolldalen 2002:130-133).

1.4 Material och källkritik

Vårt material består dels av litteratur kring teorier i konfliktforskning av transnationella vattenresurser samt gjorde fallstudier på Nilens flodsystem. Dessa studier är gjorda utifrån olika perspektiv på transnationella vattenresurser och därmed så är det tolkat utifrån författarens inställning. Vi har sedan i sin tur tolkat detta utifrån våra syften. Vi har medvetet valt att läsa in oss på litteratur som behandlar de båda dominerande perspektiven i synen på konflikter kring vattenresurser för att inte få ett perspektiv serverat. Utifrån detta har vi sedan valt ut det perspektiv som vi med det samlade materialet ansett stämma in på våra egna ståndpunkter, givetvis med utgångspunkt från vårt material. Vår modell är med andra ord vår egen tolkning av författarnas teorier.

När det gäller avtal och samarbete kring vattenresurser så har vi använt oss av dels databasen Transboundary Freshwater Dispute Database som har Aaron Wolf som samarbetspartner. Hans forskning visar att samarbete är vanligare än konflikt och därmed så kan hans urval och bedömning av konflikter vara påverkat av detta faktum. För att väga upp det har vi även använt oss av Pacific Institutes databas om konflikter som har Peter Gleick som huvudredaktör. Han är en företrädare för perspektivet om ökande konflikter i fråga om transnationella vattenresurser.

Statistik och övriga uppgifter om länderna har vi hämtat från Globalis.se och Landguiden.se, två källor som vi anser pålitliga med reservationen att de statistiska uppgifterna kan vara behäftade med felaktigheter av två skäl, nämligen delar att siffrorna är inrapporterade felaktiga av länderna ifråga och dels att det kan förekomma inmatningsfel i ifråga administratören. För att i viss mån kringgå detta har vi använt två källor för statistiken. I vissa fall så har båda databaserna samma ursprungskälla vilket innebär att några uppgifter inte gick att dubbelkolla. De naturgeografiska beskrivningarna och hydrologiska beskrivningarna anser vi inte är behäftade med felkällor i någon större omfattning som kan påverka resultatet.

1.5 Tidigare forskning

Det finns två huvudströmningar inom konfliktforskningen kring transnationella vattenresurser. Den ena företräds av Aaron Wolf som menar att det inte finns några direkta bevis för att krig kring begränsade vatten resurser ska förekomma i framtiden. Detta bygger han på en studie av 145 avtal kring transnationella vatten områden. Studien är baserad på de avtal i Transboundary freshwater dispute database (TFDD) som finns tillgänglig via Oregons universitet. Detta har sedan kompletterats med 14 fallstudier. Hans huvudargument är att den historiska kontexten visar att avtal är vanligare än krig kring vattenresurser och kostnaderna för att genom våld tillskansa sig vatten är för höga(se Wolf 2002:187-197).

Den andra strömningen företräds främst av Homer – Dixon och Peter Gleick. Dessa båda menar att i vissa områden kan tillgången till vatten vara en faktor som tillsammans med andra faktorer skapa våldsamma konflikter i området. Detta baserar de på att med stigande befolkning och önskan om ekonomisk och industriell utveckling så kommer behovet av vatten att öka och då blir vattenresurser mera åtråvärda. Detta kan skapa konflikter inom landet och som sedan sprider sig när det blir en fråga om nationell säkerhet (se Homer-Dixon&Percival 2002:42-46 och Gleick 2002:149-153).

Den stora skiljelinjen är en fråga om vad som definieras som nationell säkerhet och om vattenbrist är en utlösande faktor för våld i kombination med andra faktorer, då främst befolkningstillväxt, eller om vattenbrist går vid sidan av och genererar samarbete på grundval av gemensamt intresse mellan länderna trots andra meningsskiljaktigheter.

1.6 Avgränsningar

Mycket av konflikter eller potentiella konflikter kring vattenresurser är ifråga om just transnationella flodsystem och detta bara under speciella omständigheter, nämligen när nedströmslandet är väldigt beroende av vattnet, uppströmslandet har möjlighet att reglera vattenflödet och en historia av motsättningar mellan länderna finns samt att nedströmslandet är militärt starkare. Alla dessa förutsättningar föreligger i fråga om Nilen och de aktörer som vi valt ut (se Homer-Dixon&Percival 2002:45). Trolldalen (2002:115) har listat 15 flodsystem som har eller har haft konflikter kring vattenproblematik varav Nilen med just de aktörer vi valt ut är en av dessa. Dessa tre länder är de för närvarande viktigaste aktörerna i Nilens flodsystem.

Det finns stora spänningar i området med Egypten som dominerande aktör, och ett stort beroende av Nilen för sin överlevnad. Enligt Gleick(2002:172) så har det vatten som Egypten använder ur Nilen till 97% sitt ursprung utanför landet. Etiopien kommer förmodligen att vilja utöka sitt uttag av vatten med stigande befolkning och utveckling, vilket har en påverkan på många länder i området, inte

bara Egypten. Nilen flyter genom en av de mest arida² regionerna i Norra Afrika och är viktig för jordbruksproduktion i både Egypten och Sudan. Just semi-arida³ och arida regioner är de regioner som är mest sannolika för utveckling av konflikter kring vattentillgång (Trolldalen 2002:135). Avgränsningen till just Nilen samt aktörerna Egypten, Sudan och Etiopien känns därför befogad utan att möjligheten att besvara den övergripande frågeställningen går förlorad.

² Aritt klimat: Torrt klimat där avdunstningen överstiger nederbörden. Ex ökenområden.

³ Semiaritt klimat: Halvtorrt klimat där avdunstningen i regel, men inte alltid överstiger nederbörden. Ex stäppområden.

2 Teori

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Lowi (1995:s.10) menar att om de dominerande länder i regionen kan se att ett samarbete mellan länderna bidrar till deras vinst kommer de försöka att få med de andra länderna i regionen till ett sådant samarbete och även försöka att behålla och övervaka samarbetet så att det efterlevs. Även de länder som är i stort behov av vattnet kommer att försöka få till ett samarbete som innebär vinst för dem själva.

Lowi (1995:10) hävdar även att det yttersta uppströmslandet, i detta fall Etiopien, inte har anledning till att samarbeta med de länder som ligger nedströms för att de ska få sin vattenförsörjning tillfredställd. Dessutom kan landet ta exakt hur mycket vatten de vill utan att de bryr sig om andra intressenter. Denna teori baserar sig på att det råder ett hegemoniskt förhållande och utgår från ett realistiskt förhållningssätt med rational choice teorin i botten.

Vi kommer att utgå ifrån att detta är en sanning med viss justering då det rationella valet även till stor del bygger på konstruerade sanningar vilket Beach et al(2000:43) påpekar som en viktig faktor tillsammans med de faktiska omständigheterna. De menar att även nationens känsla för sitt vatten avgör hur nationen ser på själva vattenkonflikten. Detta vatten etos är både den mytologiska känslan i nationens historia kombinerat med faktiska historiska händelser. Förekomsten i den politiska retoriken av anspelningar på vattnets betydelse för nationell säkerhet och försörjning samt den relativa betydelsen rent ekonomiskt för jordbruk och industri (Beach et al 2000:43). Något, som inte minst i Egyptens fall, har haft betydelse för vattenfrågorna kring Nilens flodsystem.

Trolldalen (2002:130-133) menar att även olika internationella regimer⁴ kring frågan om vem som har rätt till vattnet har betydelse för hur konflikter eller samarbete kring transnationella vattenresurser utvecklas.

Ytterligheterna i dessa regimer är doktrinen om *absolut territoriell suveränitet* som också går under namnet Harmon doktrinen. Denna formulerades 1895 av den amerikanske justitiekansler Harmon i en tvist mellan USA och Mexico (Kaya 2003:34). Tankegången bakom denna doktrin, enligt Trolldalen (2002:132), är att staten har absolut bestämmanderätt över det vatten som flyter innanför landets gränser och därmed rätt att förfoga över detta på de sätt de finner bäst utan hänsyn till vad som sker med vattnet utanför landets gränser. Landet kan därmed inte

⁴ Vi använder oss av Krasners definition av internationella regimer: "International regimes are defined as principles, norms, rules and decision-making procedures around which actor expectations converge in a given issue-area." (1983:1).

begära ett fritt och oavbrutet flöde från uppströmsländer. Argumenten för denna doktrin menar att transnationella floder som flyter inom landets gränser tillhör landets naturtillgångar. Eftersom staten har absolut suveränitet över sitt territorium så kan inget annat land begära rättigheten till vattnet utan godkännande från ursprungsstaten. Denna doktrin är till fördel för uppströmsländer (Trolldalen 2002:132).

Den absolut motsatta doktrinen går under namnet *absolut territoriell integritet*, och härstammar från avtal kring privata vattenrättigheter. Grundtanken är att varje landägare som har tillgång till rinnande vatten inom sina marker också har rätt till ett oförminskat flöde och kvalitet av det vattnet som flyter genom markerna. Denna kallas också för doktrinen om *det naturliga flödet*.

I internationell lag så har en vattenförbrukare vid en vattenresurs rätt att begära ett obrutet naturligt flöde av vatten i kvantitet och kvalitet men kan inte själva begränsa vattenflödet eller försämra kvaliteten för ett nedströmsland. En konsekvens av detta är att ett nedströmsland har vetorätt gentemot ett uppströmsland i dessa frågor (Kaya 2003:59-60). Denna doktrin är alltså i första hand till fördel för nedströmsländer (Trolldalen 2002:132).

De senaste åren har doktrinen om *rättvist utnyttjande* vunnit terräng och är den princip som United Nations Environment Program⁵ (UNEP) till stor del baserar sina initiativ och åtgärder på när det gäller transnationella vattenresurser. Enligt denna doktrin så har varje land rätt att utnyttja en rättvist fördelad kvantitet av vattenresurserna inom landet. Det finns tre fundamentala punkter som denna princip består av. Dessa är för det första, hänsyn till de socioekonomiska faktorerna och behov hos de olika intressenterna som har betydelse för användningen av vattenresursen; för det andra, en målsättning att distribuera vattnet så att alla intressenter får sina behov tillgodosedda på största möjliga sätt; och för det tredje, distribution av vattnet så att minsta möjliga nackdelar uppstår för övriga länder (Trolldalen 2002:132).

Det geografiska läget har betydelse för vilken av doktrinerna som anammas av ett land men den fysiska geografin är inte ensam om att bestämma maktposition för ett land. Ett uppströmsland har i regel en starkare förhandlingsposition än ett mellanland eller nedströmsland. I vissa fall kan denna position inte utnyttjas av andra skäl som att uppströmslandet inte har ekonomiska eller tekniska möjligheter att utnyttja sin vattentillgång (Elhance 1999:16). Detta visar sig ha betydelse i vårt fall när det gäller Etiopien. Till den fysiska geografin ska även läggas den ekonomiska och politiska geografin, vilka båda har betydelse för ett lands förda hydropolitik. Den ekonomiska geografin innefattar lokalisering av naturresurser, mänskliga bosättningar, infrastruktur och ekonomiska aktiviteter. Dessa faktorerers spatials utbredning i förhållande till vattenresursen avgör också hur det är möjligt att utnyttja vattnet och framför allt också efterfrågan på vatten. Ett exempel på detta är möjligheten att använda vattenresursen som kraftkälla, i länder med långa avstånd mellan vattenresursen och stora bosättningar/industrier, är det inte alltid tekniskt möjligt att överföra energin ditt där den behövs. Den politiska geografin har betydelse dels för var olika grupper är lokaliserade inom landet och deras makt men också för hur olika länder fokuserar sin politik geografiskt i landet,

⁵ UNEP Policy and Strategy: http://www.unep.org/Themes/freshwater/Documents/Water_Policy_Strategy.pdf

vilka områden som är viktiga och vilka som inte är det. Det uppstår en spatial mismatch som kan skapa inomstatliga konflikter som i sin tur kan påverka samarbetet kring vattenresurserna mellan staterna (Elhance 1999:15-20).

Som utgångspunkt för våra analyser av interaktionen mellan staterna har vi valt en modell som delar upp konfliktorsaker kring internationella flodsystem i tre olika delar. Modellen kallas ABC – modellen och är konstruerad av Jon Martin Trolldalen (2002:117-130). Enligt denna så består konflikter kring transnationella vattenresurser av dels olika oförenliga krav kring vattenresursen och olika former av externaliteter⁶ som är resultat av vattenuttaget eller på annat sätt påverkar flodsystemet.

A i modellen står för de olika krav som länder har på vattensystemet och som syftar till kontroll eller tillgång till vattenresursen. Dessa kan exempelvis vara dammbyggen, stora uttag av vatten eller avledande av vatten för eget bruk.

B står för de externaliteter som är en direkt följd av användningen av vattensystemet. Exempel på dessa är försaltning på grund av stort vattenuttag, förändrat vattenflöde som följd av dammar eller reservoarer samt förorening från industrier och städer längs floden som använder vattnet.

C i modellen står för externaliteter som påverkar floden genom indirekta aktiviteter. Exempel på detta är förorening av industrier som inte direkt använder vattnet i produktionen eller försurning av vattnet från industrier längre bort från vattenresursen.

Dessa olika teorier och faktorer har vi lagt samman till en för våra syften anpassad analysmodell.

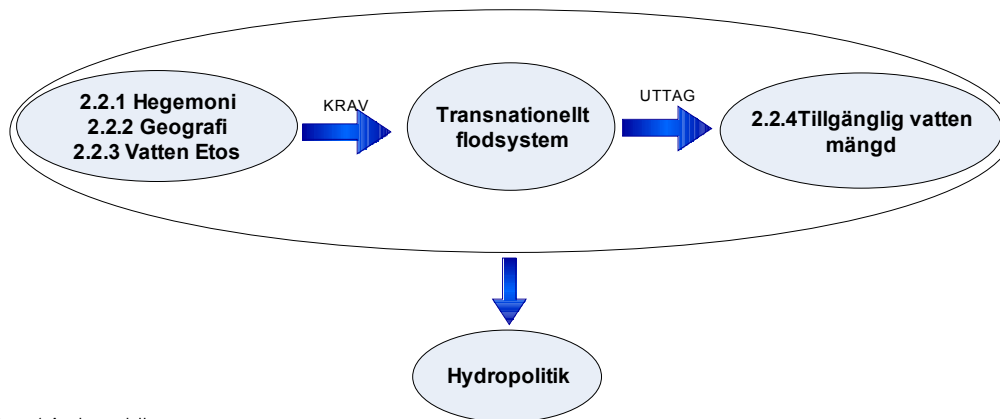
2.2 Vår analysmodell

Den modell som vi konstruerat tar inte upp frågan om indirekta externaliteter som är punkt C i Trolldalens modell. Vi har koncentrerat oss på att undersöka de olika ländernas krav på vattentillgång och åtgärder som påverkar detta samt hur det påverkar de andra länderna. Dessa faktorer konstruerar den hydropolitik som förs av landet ifråga.

Denna modell har varit grundstommen i vår analys och utgångspunkten för vår operationalisering av de faktorer som vi valt som instrument för att analysera frågan om konflikt och samarbete kring transnationella vattenresurser.

Operationaliseringen är gjord med utgångspunkt från det tillvägagångssätt som Esaiasson et al föreslår i metodpraktikan (2007:66-67). Vi har alltså utgått från tidigare forskares sätt att närma sig problemet men ställt samman det till en egen modell som även innehåller tanken på att samspelet mellan faktorerna konstruerar en faktisk hydropolitik.

⁶ Externaliteter eller externa kostnader: kostnader som påverkar andra än den ursprungliga parten (Fregert&Jonung 2005:58).

Figur. 1 Analysmodell av Hydropolitik

De olika faktorerna ingår i ett komplext samspel så därför är modellen förenklad men i analysen så kommer dessa att gå in i varandra.

2.2.1 Hegemoni

En hegemonisk stat innebär att landet innehar kontroll/ledarskap över andra samverkande eller konkurrerande länder inom internationell politik och ekonomi. (NE.se 2009)

Detta begrepp har vi operationaliserat genom att undersöka BNP och militära utgifter i andel av BNP för de olika länderna. Vi har även undersökt den historiska kontexten kvalitativt för att den historiska utvecklingen har betydelse för dagens maktställning mellan länderna.

2.2.2 Geografi

Denna avdelning har vi delat upp i fysisk, politisk och ekonomisk geografi. Att vi gör denna uppdelning beror på att själva begreppet hydropolitik innefattar en blandning av dels naturvetenskaplig geografisk aspekt, vatten mängder, nederbörd och uppströms – nedströmsläge, samt en politisk och ekonomisk geografisk aspekt, befolkning, urbanisering, ekonomisk makt och militär makt, där jämte en statsvetenskaplig sida som rör politiska förhållanden och relationer mellan länderna baserat på till viss del geografiska faktorer. Vi har valt att analysera detta under rubriken geografi när det gäller natur, politisk och ekonomisk geografi samt under hydropolitik när det gäller kopplingen mellan geografi och politiska förhållanden som har betydelse för relationer mellan länderna i vattenfrågor. I den politiska geografin ingår även den regim som bestämmer vilken syn landet har på rätten till sitt vatten, då denna är kopplad till landets geografiska förutsättningar.

Analysen har vi operationaliserat så att vi har undersökt den fysiska geografin utifrån kartor över länderna och statistiska fakta via databaserna Landguiden.se

(2009) och Globalis.se (2009) vad gäller klimat typ och nederbörds mängder. Fördelning av vattenmängder mellan länderna har vi hämtat från 1959 – års avtal (se TFDD⁷ 2009).

De politiska förhållandena mellan länderna i vattenrelaterade frågor har vi undersökt via TFDD⁸ (2009) samt Pacific Institutes databas Water conflict chronology⁹ (2009).

Under punkten ekonomisk geografi har vi valt att titta på befolkningsstatistik, urbaniseringsgrad och utvecklingsgrad för länderna. Vi anser att urbaniseringsgrad är ett viktigt mått, för ökad urbanisering kräver mer energi och mer tillgång till dricksvatten och vatten för sanitära ändamål. Utvecklingsgraden i landet är ett annat viktigt mått för vattenförbrukningen, då de flesta industrier kräver vatten i någon form i sin process. Utvecklingsgraden har vi valt att operationalisera som antalet ton Co₂ per innevånare och år. Industrialisering innebär mestadels en ökad användning av fossila bränslen och därmed ökade utsläpp av Co₂ (Trolldalen 2002:120). Dessa siffror har vi också hämtat från Globalis.se (2009).

2.2.3 Vatten etos

Här har vi gjort en rent kvalitativ analys kring historiska händelser och hur länderna har agerat och uttalat sig i frågor rörande vattenresurser i flodsystemet. Det är till sin form en förenklad form av diskursanalys, där vi undersökt några oftast citerade uttalande från makthavare i länderna som vi hämtat från de två databaserna nämnda ovan (se fotnot 7 och 8), kombinerad med en historisk analys.

Dessa uttalanden och historiska ageranden anser vi visar på den typ av vattenregim, beskrivna under teoretiska utgångspunkter, som landet ifråga har argumenterat för kring vattenresurserna i Nilens flodsystem.

2.2.4 Tillgänglig mängd vatten

Vi undersöker hur stor del av befolkningen som har tillgång till rent vatten och kopplar detta till befolkningsökningen. En annan viktig faktor under denna punkt är det vattenuttag som de olika länderna gör i nuläget i kraft av det avtal som finns. Anledningen till att vi kopplar befolkningsökning till mängden vatten är att länderna har en stor befolkningstillväxt. Ökad befolkning ställer större krav på både vatten och föda där vatten oftast är en förutsättning för födan. Genom att jämföra tillgång på rent vatten, befolkningsökning och den mängd vatten som

⁷ Se avtalet: THE NILE CONTROL PROJECTS AND THE DIVISION OF THEIR BENEFITS BETWEEN THE TWO REPUBLICS punkt 4. <http://ocid.nacse.org/tfdd/tfddd docs/110ENG.htm>

⁸ International Water Event Database: 1950-2005

<http://www.transboundarywaters.orst.edu/database/interwatereventdata.html>

⁹ Water conflict chronology av Peter Gleick 2008 <http://worldwater.org/conflictchronology.pdf>

länderna enligt avtal har rätt att ta ut så kan vi finna intressanta fakta som har betydelse för samarbete eller konflikt mellan länderna.

2.3 Reflektioner och självkritik av teoretiskt perspektiv

Viktigt att påpeka är att trots att vi utgår till en stor del från statistiska fakta så är det en kvalitativ undersökning som vi gör och därmed så är det från vår sida tolkningar både av teorier och av de resultat som våra teorier ger. Dessa tolkningar kan göras olika beroende på vilken vetenskapsteoretisk ståndpunkt som intas. Vi har genom våra tolkningar av materialet kommit att ansluta oss till att samarbete är vanligare än konflikter kring begränsade vattenresurser i dagsläget och ansluter oss därmed till Wolfs perspektiv i denna fråga (se Wolf 2002:187-197), men menar inte att det är av enbart rationella skäl som detta sker utan det är beroende på hur den internationella regimen kring dessa frågor konstrueras i en internationell kontext (se Beach et al 2000:43 och Trollaldalen 2002:130-133).

Vår modell utgår ifrån att hydropolitik konstrueras genom de olika faktorerna och operationaliseringen av dessa faktorer tillsammans med den förenklade bild som en modell ger kan aldrig tillfullo ge en rättvisande bild av den komplexa verklighet som innefattas i begreppet hydropolitik.

Modellen bygger på de val och tolkningar som vi gjort och en annan tolkningsram utifrån exempelvis Homer – Dixons neo-Malthesiska perspektiv skulle ge en annan modell. Vår ståndpunkt är dock att enbart befolkningstillväxt, som bland annat Homer - Dixon förespråkar (se Homer – Dixon & Perciavl 2002:43), inte i sig ensamt är en utlösande faktor för konflikter eller samarbete kring begränsade vattenresurser, med andra ord det är inte den enda orsaksvariabeln till konflikt eller samarbete. Vi menar att hegemonisk maktställning, geografi uppdelat i fysisk, politisk och ekonomisk samt vatten etos och den tillgängliga mängden vatten är orsaksvariabler i någon form som kan förklara konflikt eller samarbete. Om dessa sedan är en kombination av mellanliggande och bakomliggande variabler med en variabel som definitivt orsaksvariabel kan vi inte avgöra utifrån den undersökning som vi gjort. Det kräver en större statistisk operationalisering och sammanställning med korrelationsanalyser som faller utanför ramen för denna uppsats. Vi menar att synen på samarbete eller konflikt konstrueras utifrån dessa variabler. Hydropolitik innehåller därmed viljan eller möjligheten till samarbete med andra länder.

3 Nilens flodsystem – Egypten, Sudan och Etiopien

3.1 Geografi – fysisk, politisk och ekonomisk.

Vi väljer i detta avsnitt att presentera utvecklingen mellan 1990 och 2000 i de tre länderna genom den statistik vi sammanställt från Globalis och Landguiden (se tabell 1 under sammanfattning), detta gör vi på grund av att vi vill se varför länderna ingår samarbete just 1999. Anledningen till att vi väljer en 10 års period är på grund av att vi ser en hög grad av interaktion gällande vatten mellan länderna under denna period både genom konflikt och genom samarbete. Vi väljer att presentera variablerna BNP/capita för att se vilken stat som är den ekonomiskt starkaste, militära utgifter i % av BNP för att se om det finns tendenser att länderna rustat sin militära, andel av befolkning som har tillgång på rent vatten och hur mycket befolkningen har ökat för att få en indikator på om trycket på vattentillgången ökat.

3.1.1 Nilens flodsystem

Detta vattensystem sträcker sig från Victoriasjön i södra central Afrika till Medelhavet. Systemet är 3,1 miljoner kvadratkilometer stort och utgår från floderna Vita och Blå Nilen. Den Vita Nilen går genom Burundi, Etiopien, Kenya, Rwanda, Sudan, Tanzania, Uganda och Kongo. Den Blå Nilen går endast genom Egypten, Etiopien och Sudan, vilka tillsammans delar på 85% av Nilens flodsystem och 85% av vattnet som når Aswan dammen i Egypten har sitt ursprung i Etiopien. En klimatologisk faktor som har stor betydelse för detta flodsystem är den ojämnt fördela nederbördsmängden och avdunstningen både i tid över året och geografiskt mellan länderna. Den Blå Nilen ger omkring 75% av vattenflödet till Nilen (Elhance 1999:54-58).

3.1.2 Egypten

Egypten har en förhållandevis låg militär utgift i % av BNP detta är dock inte ett säkert mått utan vi får titta på hur hög BNP är i landet och vid uträkning visar det sig att Egypten har den högsta totala investeringen i militära medel av de tre länderna. BNP/capita har stadigt ökat från att ha varit 2285 US dollar år 1990 till

3527 år 2000 vilket gör dem till det rikaste landet i regionen. Egypten är dock ett nedströms land vilket innebär att landets vattenförsörjning är beroende av vad Sudan och Etiopien väljer att göra med Nilens vatten i deras länder.

Egypten har också haft en befolkningsökning mellan år 1990 då befolkningen var 55 miljoner till 66 miljoner år 2000. Enligt landguiden.se har Egypten omfattande problem då befolkningsökningen inneburit att efterfrågan på jordbruksarealerna samt vattnet ökat.

Tillgången till rent vatten i Egypten var förhållandevis god redan 1990 men den steg något under 90-talet från 94% till 97%, och då ska vi komma ihåg att Egypten får sitt vatten nästan uteslutande från Nilen.

Vad som är anmärkningsvärt i landet är att urbaniseringsgraden har minskat i procent men vid uträkning visar det sig att landet fortfarande har en större befolkning i landet, detta är också ett bevis på att efterfrågan på vattnet har ökat (Trolldalen 2002:120). Samma slutsats kan vi dra gällande landet ökande industrialiseringsgrad, med hjälp av Trolldalen (2002:120) då en ökning av industrier kräver mer vatten.

3.1.3 Sudan

Sudans naturgeografiska läge är mittemellan, det är alltså uppströms för Egypten men nedströms för Etiopien. BNP/capita har även stadigt ökat i Sudan från att ha varit 891 US dollar/capita år 1990 till 1506 US dollar/capita år 2000. De är alltså rikare än Etiopien men fattigare än Egypten. Deras militära utgifter av BNP låg på 4,7 % år 2000 och vid uträkning så ligger de även här på ett värde mellan Egypten och Etiopien. Precis som föregående länder har befolkningen i Sudan ökat från 25 miljoner år 1990 till 33 miljoner år 2000. Gällande tillgången på rent vatten har denna inte ökat drastiskt under tio års period, från 64 % år 1990 till 69% år 2000, dock visar det att efterfrågan på vatten har ökat. Industrialiseringsgraden har visserligen minskat i procent av befolkningen men i och med befolkningsökningen har den totalt sett ökat. Detta visar tillsammans med den ökade urbaniseringen i landet att efterfrågan på vatten ökat (Trolldalen 2002:120).

En annan viktig händelse under 90- talet var att landet började exploatera sin olja vilket ledde till att landet gick från att vara ett av de fattigaste länderna i Afrika till ett av de rikaste, enligt vissa källor, dock satsades inte mycket av dessa inkomster på folket utan i stället på militära medel (landguiden.se 2009).

Sudan är beroende av för Nilen, inte minst fisket som gynnar de självförsörjande fiskarna på landsbygden samt odlingsmarkerna vid Nilens stränder som lantbrukarna är beroende av. Dessutom använder man Nilen genom vattenkraft där den största vattenkraftsanläggningen ligger vid Rosaries-dammen vid gränsen till Etiopien.

Sudan har i princip under hela sin moderna tid präglats av inbördeskrig mellan den islamorienterade staten och icke muslimer i södra Sudan. Konflikten i Darfur pågår alltjämt och har till viss del frågor om vattenresurser i botten (Landguide.se 2009).

3.1.4 Etiopien

Etiopien är det land som har den högsta delen militära utgifterna i % av BNP. Hela 7,6%(2000) av BNP investerades i landets militär, detta måste då stå i förhållande till att Etiopien har en BNP som ligger långt under både Sudans och Egyptens BNP och vid en noggrannare uträkning visar det sig att Etiopiens totala investeringar i militären ligger under Sudans och Egyptens. Etiopiens BNP/capita har ökat från 665 US dollar år 1990 till 815 US dollar år 2000.

Etiopien har en tydlig fördel kan tyckas med tanke på att landet är ett uppströmsland det vill säga, innehar källan till den största delen av Nilens flöde. Den blå Nilen startar i Etiopiens högland i Lake Tana för att senare flyta vidare till Sudan och slutligen Egypten.

Etiopiens befolkning var år 1990 53 miljoner och hade ökat till 69 miljoner år 2000 och till 2005 hade befolkningen ökat till nästan 80 miljoner. Denna ökning innebär att Etiopien idag har en större befolkning än vad Egypten har vilket de inte hade i början och mitten på 90-talet.

Tillgången på rent vatten är också en variabel som ökat i Etiopien under 10 års perioden, år 1990 hade 13% av befolkningen tillgång till rent vatten och under år 2000 hade den siffran ökat till 29%. Denna variabel och befolkningstillväxten är klara bevis på att vattenförbrukningen har ökat och därmed också behovet av Nilens vatten i Etiopien.

Gällande industrialiseringsgraden har vi sett att Etiopien har mer utsläpp/invånare år 2000 än i början på 1990-talet. Detta tillsammans med befolkningsökningen är ytterligare ett bevis på ett ökat tryck på vattnet i Etiopien då Trolldalen(2002:120) menar att en ökad industri kräver mer vatten. En annan faktor som även skapar större tryck på vattnet i landet är att fler människor väljer att bosätta sig i städer (ibid.) vilket vi enligt statistiken kan se i Etiopien.

En annan faktor som visar på behovet av Nilens vatten är torrperioder. I slutet av 90-talet inträffade en svältkatastrof vilket berodde på en extrem torka i landet. Nederbörden varierar kraftigt från år till år i landet och även geografiskt över landet, i låglandet är det både varmt och torrt medan det är relativt svalt och stundtals rikligt med nederbörd i höglandet(Landguiden.se 2009).

Den stora näringen i landet är jordbruket och nästan hälften av landets BNP representerar jordbruket. Efter maktskiftet 1991 har försök till marknadsekonomi skett, detta fick västmakter att investera i bistånd i länderna. En fjärdedel av BNP kommer från bistånd där en stor del finansierar just landsbygdsutvecklingen.

Etiopien och Eritrea har legat i krig med varandra sedan Etiopiens annektering av Eritrea 1962, först som ett blodigt inbördeskrig fram till maj 1993, och sedan som mellanstatligt krig från 1998 till december 2000 (Landguiden.se 2009).

3.1.5 Sammanfattning

Under denna period innehar Egypten ekonomiska makt då de har högst BNP/capita. Dock kan vi se att Sudan har stärkt sin ekonomi avsevärt och denna tendens har följt med in på 2000-talet. Egypten är även det land som satsar mest på militära medel under hela 90-talet det är också det land som har de största trupperna mer än både Sudan och Etiopien tillsammans, men som nämnts tidigare har Sudan rustat militärt de senaste åren med hjälp av inkomsterna från oljan(landguiden.se 2009).

Så den stora ekonomiska och politiska makten är Egypten vilket innebär att de är den hegemoniska makten och därmed har kunnat kontrollera Nilen. Lowi(1995:72) hävdar rent av att Sudan inte kunnat ifrågasätta Egyptens kontroll över Nilen då det skulle kunna rubba den relation som finns mellan de båda länderna och Sudan skulle gå som förlorare i en konflikt.

Beträffande befolkningsökningen så har alla tre länder ökat med totalt 38 miljoner eller 28 % från 1990 till 2000. I Etiopien har befolkningsökningen varit störst med en ökning på 18 miljoner. I samtliga länder har även fler människor fått tillgång till mer rent dricksvatten. Den största ökningen av människor som fått tillgång till rent dricksvatten har skett i Etiopien där 16% fler hade tillgång till det nu. Dessa två variabelförändringar menar vi visar att trycket på ländernas vatten har ökat. Ett annat tydligt tecken på att efterfrågan på vattnet ökat är att fler människor bosatt sig i städerna samt att industrialiseringen i samtliga länder ökat.

	Egypten			Sudan			Etiopien		
	1990	1995	2000	1990	1995	2000	1990	1995	2000
BNP/capita i US Dollar	2285	2767	3527	891	1145	1506	665	682	815
Mil.utg i % av BNP	4,7	3,9	3,2	3,5	2,7	4,7	6,5	1,6	7,6
Befolkning i miljoner	55	61	66	25	29	33	51	60	69
Urbaniseringsgrad andel av bef i städer %	43,4	43	42,1	26,6	31,3	36,1	12,7	13,9	14,9
Industrialiseringsgrad co ₂ i ton per inv	1,4	1,6	2,1	0,21	0,14	0,17	0,06	0,04	0,08
Andel av vattenflöde i Nilen 1959 års avtal	55.5 B.km ²	55.5 B.km ²	55.5 B.km ²	18.5 B.km ²	18.5 B.km ²	18.5 B.km ²	0	0	0
Andel av ursprungsflöde i %	0	0	0	Nästan inget	Nästan inget	Nästan inget	72	72	72
Geografiskt läge	Nedströms	Nedströms	Nedströms	Mellanliggande	Mellanliggande	Mellanliggande	Uppströms	Uppströms	Uppströms
Andel av bef med tillgång till rent vatten i %	94	96	97	64	67	69	13	20	29

Tabell 1. Statistik tabell: Egypten, Sudan och Etiopien.

3.2 Hydropolitik

3.2.1 Historisk tillbakablick

Mycket av händelserna kring flodsystemet Nilen har sina rötter i kolonialismen och börjar med att Britterna tar kontroll över Nilen 1899. Detta uppnås genom att Britterna skriver avtal med andra kolonisatörer i Afrika och genom att skapa en Brittiskt – Egyptiskt överhöghet i Sudan. Britterna var också vid denna tidpunkt den militärt starkaste makten i Afrika. Inget vatten kunde utvinnas uppströms Egypten eller dammar byggas utan deras medgivande (Elhance 1999:68).

Det viktigaste avtalet kring vattenuttaget i Nilen under kolonialtiden tillkom 1929 och var ett avtal mellan Egypten och Storbritannien, vilken under denna tid representerade Kenya, Tanzania, Sudan och Uganda. Avtalet innebär att alla handlingar som påverkade vattenmängden som tillströmmade Egypten inte kunde göras utan Egyptens godkännande. Egypten kunde även vidta vattenrelaterade åtgärder i Sudan och andra Östafrikanska territorier under Brittisk kontroll (TFDD¹⁰ 2009).

Nästa viktiga årtal i händelsekedjan är 1946 när en plan för att utveckla Nilens resurser i fråga om vattenuttag och energiutvinning. Det intressanta här är att nästan alla projekten var lokaliserade utanför Egypten trots att landet hade mest nytta av projekten i planen. Alla länder i Nilens flodsystem med undantag för Etiopien var under den Brittiska kolonialmakten vilket möjliggjorde lokaliseringen av projekten utanför Egypten. Sex olika konstruktioner kontrollerade Nilen från Uganda till Egypten och uttrycket "den Egyptiska Nilen" myntades av John Waterbury (1979). Han syftar då på Egyptens nästan totala kontroll av Nilen från dess källor till utloppet i Medelhavet.

Ett av projekten, The Jonglei Canal project, blev inte realiserat förrän efter många års motstånd i 1978. Projektet gick ut på att dränera Sudanesiska träskmarker för att minska avdunstningen och föra ut mera vatten i Nilen. 1983 avbröts arbetena på projektet då inbördeskrig bröt ut i södra Sudan. En faktor som kommer att spela in i konflikten mellan länderna 1990 (Elhance 1999:70-74).

I nu läget är det fortfarande avtalet från 1959 som reglerar vattenutnyttjandet i Nilen mellan Egypten och Sudan. Det är även i detta avtal som byggandet av Aswân dammen reglerades och möjliggjordes (TFDD¹¹ 2009).

Avtalet liksom tidigare avtal var bilaterala och tog inte hänsyn till andra vattenförbrukare vid Nilens flodsystem. Det finns dock i avtalet möjlighet för andra länder att få en del av Nilens vatten men inget land har ännu gjort några verkliga krav på detta (TFDD¹² 2009). Etiopien och andra uppströmsländer har

¹⁰ Se artikel 4b samt d och e i avtalet. <http://ocid.nacse.org/tfdd/tfdddocs/41ENG.htm>

¹¹ Se avtalet: THE NILE CONTROL PROJECTS AND THE DIVISION OF THEIR BENEFITS BETWEEN THE TWO REPUBLICS punkt 1. <http://ocid.nacse.org/tfdd/tfdddocs/110ENG.htm>

¹² Se avtalet: GENERAL PROVISIONS punkt 1 och 2. <http://ocid.nacse.org/tfdd/tfdddocs/110ENG.htm>

dock reserverat sig mot legaliteten i avtalet och möjligheten att i framtiden kräva en andel av vattnet (Elhance 1999:77).

Aswân dammen påbörjades 1961 och avslutades 1968 men var inte fullt i drift förrän 1975. Invigningen skede 1971 av Egyptens president Anwar al-Sadat och dåvarande Sovjetunionens president Nikolai Podgorny och markerade vänskapen mellan dessa länder, ett faktum som gjorde projektet möjligt genom Sovjetisk finansiering av dammen. 1976 avbröts denna vänskap då Sadat slängde ut alla Sovjetiska rådgivare ur landet. Dammen blev en symbol för Egyptens oberoende och suveränitet i fråga om vattenberoende i regionen (Elhance 1999:74-76).

Den konflikt som utspelade sig mellan länderna 1990 har sitt ursprung i Etiopiens planer på ett dammbygge vid sjön Tana i anslutning till Blå Nilen. Detta skulle påverka både Egyptens och Sudans vattentillgång. Sudans minister för information och kultur, Shammu, uttalar sig om Etiopiens planer på att bygga dammen utan att konsultera Sudan regering den 21 januari. Detta leder till starka fientliga uttalanden och fientlighet i mellanhavanden mellan länderna. Den 2 augusti så säger Vatten och naturresursministern, Abu-Shurah, att Etiopien bryter ett avtal mellan länderna från 1902, som förbjuder installationer vid Blå Nilen utan att konsultera Sudans regering(TFDD¹³ 2009).

Nästa gång som en allvarligare motsättning uppstår är 1995 och då främst mellan Egypten och Sudan. Motsättningen bottnar i en konflikt mellan Irak och Egypten, som 1991 varnar Sudan om svåra konsekvenser om landet låter Irakiska styrkor använda Sudanesiskt territorium för att kunna attackera Aswan dammen(TFDD¹⁴ 2009).

Hela situationen eskalerar den 14 juli 1995 då Irak uttalar sitt stöd för den Sudanesiska regimen och leder till både ekonomiska och diplomatiska fientligheter mellan länderna (TFDD¹⁵ 2009). Den 20 juli är situationen åter stabiliserad mellan länderna.

Hela kontexten i den historiska utvecklingen har skapat den Egyptiska nationens känsla för sitt vatten och som består i den mytologi som omger vattnet och känslan som livsnerv för nationen. Den konstituerar också synen på vattnets vikt för föda och säkerhet samt beroende för jordbruk och industri (Beach et al 2000:43).

Uttalanden som "*Den enda anledningen till att Egypten skulle kunna gå i krig igen är på grund av vatten*" av Anwar Sadat 1979 och "*Nästa gång det blir krig i vår region så kommer det handla om vatten, inte om politik*" av Boutros Galli 1988 (Gleick 2008¹⁶), är uttryck för det vatten etos som finns kring Nilens vatten i Egypten. Detta etos tillsammans med att Egypten anammande av doktrinen om nationell integritet och en strak maktställning i regionen har format mycket av hydropolitiken kring Nilen utifrån ett Egyptiskt perspektiv.

Egypten är den starkaste makten i regionen och har hela tiden varit pådrivande för att säkerställa sin vattentillgång, ett faktum som har stor betydelse även för de övriga länderna kring Nilens flodsystem. Historiska händelsekedjor är

¹³ International Water Event Database: 1950-2005 <http://ocid.nacse.org/tfdd/internationalEvents.php>

¹⁴ International Water Event Database: 1950-2005 <http://ocid.nacse.org/tfdd/internationalEvents.php>

¹⁵ BAR Scale (Water Event Intensity Scale)

http://www.transboundarywaters.orst.edu/database/event_bar_scale.html

¹⁶ Water conflict chronology av Peter Gleick 2008 <http://worldwater.org/conflictchronology.pdf>

viktiga för att kunna analysera konstruktionen av den hydropolitik som skapat nuvarande situation kring Nilen och hur länderna agerar.

3.2.2 Nile Basin Initiative

Sedan Rio konferensen 1992 gällande miljö och utveckling har "Water management" fått en stor roll i internationell politik och flera organisationer bland annat UNEP har varit påtryckande för att sådana "management" ska uppstå(unesp.org)

Ett samarbete kring floder kan vara komplext men ett samarbete kring Nilen är svårare än så. Nilens kringliggande länder har drabbats av fattigdom, vattenbrist, osäkerhet och snabb och omfattande befolkningsökning. Egypten och Sudan har haft svårt att samarbeta genom historien. Egypten har vid flera tillfällen hävdat att de behövt mer vatten från Nilen på grund av deras ökade befolkning och deras expanderade jordbruk samtidigt som Sudan försökt att bromsa Egyptens krav och på så sätt försäkra sig om sitt eget lands behov av vatten (Lovi 1995:70).

Dock skapades "Nile Basin Initiative"(NBI) under 1999 som en samarbetsorganisation mellan de 9 länder som ligger i anslutning till Nilen. Organisationen skapades och leds utav Ministerråden för vattenfrågor i samtliga Nilen berörda länder. Verksamhetsstrukturen är formad så att ministrarna från varje land sitter i NILE-COM (Nile Basin Countries), dessa formar policys kring Nilen och fungerar som högsta beslutsorgan för övriga delar av NBI. Ordförandeskapet för NBI skiftar mellan de nio länderna och ett ordförandeskap varar i ett år. Finansieringen av organisationen sker delvis från Nilen- länderna själva men även från Världsbanken och NBTF(Nile Basin Trust Fund) som finansieras av Danmark, Kanada Nederländerna, Norge, Storbritannien och Sverige. Den största delen av NBI finansieringen kommer från just NBTF. Organisationens huvudmål är följande:

Att utveckla Nilens vattenresurser på ett hållbart och rättvist sätt att se till att välstånd, säkerhet och fred införs för alla i länderna.

Att säkerställa en effektiv förvaltning av vatten och optimal användning av resurserna.

Att garantera samarbete och gemensamma insatser mellan parterna länder och att alla parter söker en win-win situation.

Att utrota fattigdom och främja ekonomisk integration.

Att säkerställa att programmet leder till en övergång från planering till handling (Nilebasin.org)

NBI har även en underorganisation ENPM(The Eastern Nile planning model project) som enbart berör Egypten, Etiopien och Sudan. Syftet är att hjälpa

länderna att identifiera, förbereda och implementera kooperativa utvecklingsprojekt som gynnar alla tre länder(Nilebasin.org). Syftet är att skapa en gemensam kunskapsbas för alla länder, i nuläget finns många olika ”kunskaper” om hur projekt ska implementeras kring Nilen och vilka konsekvenser de får. ENPM vill därmed att alla länder ska veta vilka konsekvenser deras handlingar kring Nilen kan ge gällande miljö, ekonomi och socialförhållanden. Huvudmålen för ENPN är följande:

Ge en kunskapsbas för vilka möjligheter och risker det finns för Nilen och sprida denna kunskap till staterna.

Analysera ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter vid föreslagna investeringar i vattenanläggningar och utvärdera eventuella framtida händelser vid investeringarna.

*Samarbeta med universitet och andra flodområde samt hjälpa nationella samarbetsorganisationer att nå sina mål.
(ensap.nilebasin.org)*

3.2.3 Sammanfattning

Att Egypten innehar hegemoniskt övertag gentemot Sudan och Etiopien ser vi genom att de har högst BNP och de största militära makterna. De har också uttalat sig hotfullt när andra försökt att påverka Nilen. Men varför skulle då Egypten vilja samarbeta med länder som de redan har kontroll över? Den punkten i övertag som de inte innehar är i naturgeografin med tanke på att de är yttersta nedströmsland och därmed starkt beroende av hur Etiopien och Sudan väljer att behandla Nilens Vatten. Under 90-talet kunde vi se en ökning av befolkning i samtliga 3 länder samt att fler fick tillgång till rent vatten. Detta innebar att vattnet i Nilen fick en större efterfrågan. Andra faktorer som skapade större efterfrågan på Nilens vatten var att industrialiseringen och att urbaniseringsgraden ökat. Dessutom kom UNEP:s doktrin, om att alla länder ska få förutsättningar till att kunna utnyttja en rättvist fördelad mängd vatten, att bli accepterad samt att ”Water management” fått större plats i internationell politik. Dessa faktorer tillsammans kopplar vi till Lowi:s teori om att starka stater kommer att ingå samarbeten om de ser att de kan se vinster med samarbetet.

Om vi ser till 1959 års avtal så anser vi inte att detta avtal innebar en rättvis fördelning då Egypten är starkt favoriserade genom att de får en större andel av vattnet från Nilen än vad de andra länderna får och det faktum att Etiopien inte ens är med i avtalet visar på en sned fördelning av vattnet. Både NBI och UNEP har som mål att Nilens vatten ska fördelas lika men detta är förmodligen ingenting som Egypten har som mål. Så varför ingår de i NBI? Vi anser att doktrinen om ett rättvist fördelande har vuxit sig så stark att Egypten inser att de inte längre har råd att stå utanför ett samarbete. De har därmed insett att avtalet från 1959 inte längre är internationellt legitimt. Om de skulle ha stått utanför skulle de inte haft

möjlighet till att kontrollera vilka beslut som togs gällande Nilens vatten, vilket enligt Lowi (1995:10) är en dominerande stats mål vid ett samarbete. Dessutom kan vi se tendenser till att både Sudan och Etiopien kommer att behöva mer vatten i framtiden. Därmed kan de båda hävda med internationellt stöd genom UNEP att de har rätt till mer vatten än vad de får idag vilket innebär att Egypten får mindre vatten. Så Egypten måste ingå samarbete för att kunna vara med och påverka och kontrollera de policys och ramverk som sätts gällande Nilens flöde, för det är ju Egypten som blir drabbade om Sudan och Etiopien inte följer de bestämmelser som sätts.

Gällande Sudan har de sedan 1959 ingått i avtalet som inneburit att de fått en orättvis mängd vatten från Nilen gentemot Egypten. Som vi nämnde tidigare har inte Sudan kunnat agera mot Egyptens krav på Nilens vatten dels på grund av deras avtal men även på grund av att Egypten innehar den hegemoniska makten mellan de två. Vad de nu kan göra i NBI är att kräva sin rätt till en rättvis fördelning av vattnet, vilket de inte kunnat tidigare. Dessutom har de också sett en ökning av den egna befolkningen, industrialiseringen och urbaniseringen vilket innebär en större efterfråga på vattnet. Enligt Lowi(1995:10) kommer det land som är i stort behov av vattnet att försöka ingå samarbete med andra berörda länder då landet ser att de kan gynnas av samarbetet. Detta land är enligt oss Sudan då de i samarbetet kan hävda deras rätt till vatten och hänvisa till rättvis vattenfördelning i NBI och UNEP.

Även Etiopiens vattenförsörjning har drabbats av att Egypten har varit hegemonisk maktbärande i regionen då Etiopien inte ens finns med som part i avtalet från 1959. Den fördelning som vi kan se om Etiopien är det att de ligger uppströms och enligt Lowi(1995:10) ska detta innebära att de själva kan styra över sitt eget vatten. Detta stämmer dock inte för Etiopiens del då de inte kunnat utnyttja vattnets potential på grund av att deras dåliga ekonomi och oroligheterna i landet. Etiopiens anledning för att ingå samarbete ligger i att landet vill ha en rättvisare fördelning av vattnet och samtidigt kunna få förutsättningar att bygga och utveckla vattenanläggningar. Nu ingår de i ett samarbete då de får bidrag och kunskap om hur de ska göra vid vattenuttag, det är just ekonomi och kunskapsbrist som varit problemet tidigare. Även Etiopien hade en växande befolkning, industrialisering, urbanisering och fler som fick tillgång till rent vatten vilket innebar större efterfråga på vattnet. Detta enligt Lowi(1995:10) betyder att Etiopien kom att inleda samarbete då behovet på vatten ökade.

4 Samarbete kring transnationella vattenresurser

Frågan om vem som har rätt till vattnet och hur mycket vatten som denna har rätt till är kärnpunkten i hydropolitik. Denna fråga beror sedan i sin tur på en rad faktorer som är individuella för de länder som ligger vid ett transnationellt flodsystem. I botten på hela frågan ligger alltså en norm på vem som har rätt till vattnet. Denna norm ligger tillgrund för den vattenregim som landet förordar och bestämmer landets förhandlingsposition och inställning.

Denna norm har under senare tid förändrats till att handla om ett rättvist utnyttjande av vattenresursen för alla länder som delar ett flodsystem, mycket beroende på FN:s stora satsning på vatten och miljöfrågor med just rättvisa som utgångspunkt.

Denna komplexitet gällande frågan om varför stater samarbetar kring transnationella vattenresurser bör delas upp i två frågor för att kunna besvaras.

Spelar normer en roll för samarbete?

Frågan om rättvist utnyttjande har varit aktuell i som princip sedan 1960 talet men det var inte förrän 1997 som FN tog initiativ till en resolution om utnyttjande av vattenresurser för annat ändamål än navigation (Kaya 2003:vii). Innan dess så stod de båda ytterlighetsdoktrinerna, territoriell suveränitet och nationell integritet oftast mot varandra och den vägledande normen blev oftast en syntes av förhandlingen mellan staterna kring dessa normer.

Med tanke på Wolfs slutsats att samarbete är vanligare än konflikt utifrån en historisk kontext så är inte den normförändring som skett de senaste åren en avgörande faktor för samarbete mellan stater historiskt sett (se Wolf 2002:187-188). Detta har däremot en betydelse i frågan om varför de av oss undersökta länderna väljer att samarbeta kring Nilens flodsystem men är inte en direkt avgörande faktor för samarbetet. Normförändringen är alltså en faktor som kan vara en del av förklaringen till varför stater väljer att samarbeta i dagens kontext trots tidigare konflikter kring vattenresurser.

Vilken roll spelar staternas inbördes maktrelationer för samarbete?

För att inte bli betraktad som en egoistisk skurstat måste en stat som har en hegemonisk ställning i ett flodsystem göra en avvägning mellan eget intresse och de övriga staterna som delar flodsystemet. En viktig faktor här är det geografiska läget som handlar om uppströms och nedströms problematiken. Det enda möjliga konfliktscenariot är om nedströmsstaten är regional hegemon. En uppströmsstat

har ingen anledning att starta krig och en svag nedströmsstat vore dum om den gav sig på en starkare uppströmsstat (Ibid. 2002:193). Regional hegemonisk ställning i kombination med nedströmsstat föreligger i vårt exempel, trots detta så väljer Egypten att samarbeta med de övriga länderna. Det har visserligen förekommit konflikter kring vattenresurser i Nilen men ingen av dem har lett till allvarigare konflikter eller krig. Wolf menar att kostnaderna för att skaffa sig och upprätthålla tillgången till vattenresursen är för höga för att det ska vara lönsamt (2002:193). Maktställning mellan länderna har en roll som förhandlingsposition men är begränsad av geografi, vilket innebär att en stark maktställning kan reduceras av ofördelaktigt geografiskt läge.

Frågan om samarbete kring transnationella vattenresurser är med andra ord en kombination av rationella skäl och en konstruerad norm. Som framgår av resultatet i vår analys av de tre länderna kring Nilens vattenresurs så handla det även om ett gemensamt intresse av att ha tillgång till vatten. Staterna är beroende av varandra. Egypten är beroende av att de två övriga länderna inte dämmer upp eller förorenar vattnet och Sudan och Etiopien vill ha möjlighet att utnyttja vattnet utan att riskera att bli föremål för sanktioner eller krigshandlingar från den starkare staten Egypten. Eftersom maktställningen är beroende av både ekonomisk och politisk makt samt geografiskt läge så kan ingen av staterna ensamt lägga beslag på allt vatten utan det råder en interdependens mellan länderna som gör att det finns ett gemensamt intresse att samarbeta kring vattenresursen. Detta gemensamma intresse är en kombination av rationella skäl och en konstruerad norm som bestämmer förutsättningarna kring samarbete om transnationella vattenresurser. Detta är inget som är unikt för de tre intressenterna kring Nilens flodsystem utan är en vanlig problematik kring alla flodsystem som är transnationella men däremot så är de inbördes maktförhållandena mellan länderna unika i varje fall. Vilket innebär att det är andra faktorer som bestämmer av vilka skäl som stater har en grundsyn på vattenresursen som ett gemensamt intresse i andra fall. Det finns dock alltid minst en uppströms och minst en nedströmsstat vilket ligger i själva benämningen transnationella flodsystem. Med tanke på att den historiska kontexten visar på att samarbete är vanligare än konflikter så är vår slutsats att en grundsyn om vattenresursen som ett gemensamt intresse, utifrån olika unika faktorer, gör att stater väljer att i de flesta fall samarbeta kring transnationella flodsystem.

För att närmare belysa detta föreslår vi att ytterligare forskning bör göras dels på en noggrannare analys av länderna, med en uppdelning av våra rubriker i modellen i flera underområden, för att få en mera detaljerad analys samt att modellen appliceras på andra flodsystem med en problematik till begränsade vattenresurser. Något som också bör belysas genom vidare forskning är hur en framtida klimatförändring kan påverka ländernas rationella val och den konstruerade norm som ligger till grund för valen.

5 Referenser

- Beach, L, Heater (red), 2000. *Transboundary freshwater dispute resolution: theory, practice, and annotated references*. New York: United Nations University Press.
- Bosson, Amelie, 2007. Jordansk prins invigde nytt centrum i Lund. *Sydsvenskan.se* , 30 maj.
<http://sydsvenskan.se/utbildning/article242330/Jordansk-prins-invigde-nytt-centrum-i-Lund.html> 16 maj.
- Dinar, Shlomi, 2006. Assessing side-payment and cost-sharing patterns in international water agreements: The geografic and economic connection. *Political Geography* 25 (2006) 412-437
<http://apps.isiknowledge.com.ludwig.lub.lu.se> 17 April.
- Elhance, Arun, P 1999. *Hydropolitics in the Third World: conflict and cooperation in international river basins*. Washington DC: US Institute of Peace press.
- Ensap Nile Basin Initiative.Org 2009
www.ensap.nilebasin.org 17 maj
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wänngnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan- konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedtsförlag AB.
- Fregert, Klas, Jonung, Lars, 2005. *Makroekonomi: Teori, Politik & Institutioner*. Andra upplagan, Lund: Studentlitteratur AB.
- Gleick, Peter 2002. Water and Conflict: Fresh Water Resources and International Security. I Wolf, Aaron. *Conflict Prevention and Resolution in Water Systems*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Globalis.se 2009
www.globalis.se
- Homer – Dixon, Thomas, Percival Valerie 2002. Key Findings in Environmental Scarcity and Violent Conflict: Briefing Book. I Wolf, Aaron. *Conflict Prevention and Resolution in Water Systems*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Kaya, Ibrahim 2003. *Equitable utilization: the law of non-navigational uses of international watercourses*. Farnham: Ashgate Publishing Ltd.
- Krasner, Stephen, D 1983. *International regimes*. New York: Cornell University Press.
- Utrikespolitiska Institutet Landguiden.se 2009
www.landguiden.se 17 maj
- Lowi, R, Miriam. 1995 *Water and Power- The politics of a scarce resource in the Jordan river basin*. Cambridge: University Press

- Nationalencyklopedin.se 2009.
<http://ne.se.ludwig.lub.lu.se/> 20 maj.
- Nile Basin Initiative.Org 2009
www.nilebasin.org 16 maj.
- Pacific Institute 2009.
<http://worldwater.org/conflict.html> 13 maj.
- Transboundary Freshwater Dispute Database 2009
<http://www.transboundarywaters.orst.edu/database/> 17 april.
- Trolldalen, Jon, Martin 2002. International River Systems in international Environmental conflict Resolution: The role of United Nations.
I Wolf, Aaron. Conflict Prevention and Resolution in Water Systems. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- United Nations Environment Program 2009
www.unep.org 20 maj.
- Waterbury, John 1979. The Hydropolitics of the Nile Valley. New York: Syracuse University Press.
- Wolf, Aaron, T 2002 Conflict and Cooperation along International Waterways
I Wolf, Aaron. Conflict Prevention and Resolution in Water Systems. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- World Health Organisation, 2009. *Glaas 2008 Pilot Report – testing a new approach.*
http://www.unwater.org/downloads/glaas_2008_pilot_finalreport.pdf
17 april.

